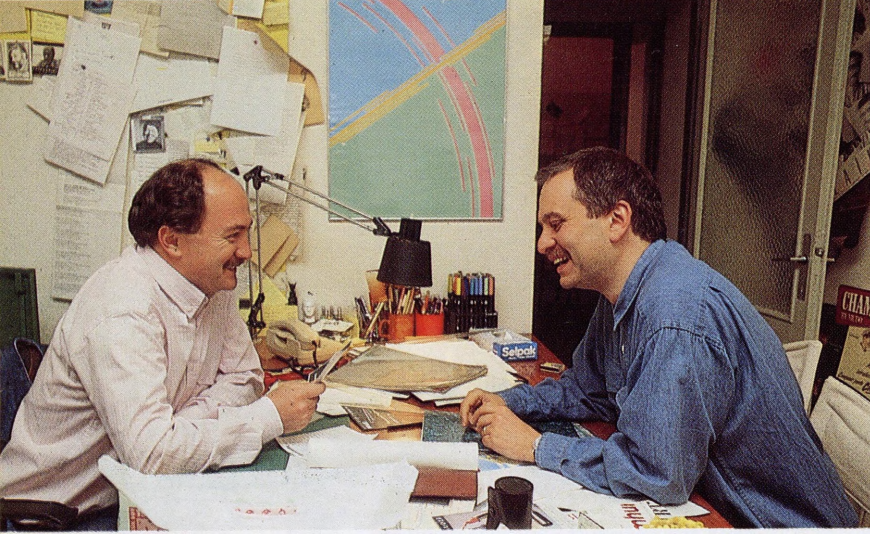

Öğrencilikten bugüne... Karamustafa ve Erkmen

Grafik sanatının iki ustası Sadık Karamustafa ve Bülent Erkmen...

Bülent Erkmen ve Sadık Karamustafa... grafik sanatının bu iki ünlü adı geçtiğimiz günlerde Grafikçiler Meslek Kuruluşu 9. Grafik Ürünler Sergisi'nin ödül töreninde biraradaydılar. Bülent Erkmen her yıl olduğu gibi bu yıl da en çok ödül alan sanatçıydı. Vizon Dergisi Afiş Özel Ödülü'nü ise, birçok başka dalda da ödüller alan Sadık Karamustafa kazandı. Erkmen ve Karamustafa VIZON için öğrencilik günlerinin anılarından başlayarak mesleki projelerine kadar uzanan değişik konularda sohbet ettiler.

Bülent Erkmen-Sadık, seninle dostluğumuz çok eskiye, Akademi yıllarına dayanıyor. Hatta aynı atölyedeydik galiba. **Sadık Karamustafa-** Evet 1967 yılında aynı atölyedeydik. Ve galiba ben bir iki sınıf üsteydim. Sanıyorum grafik bölümüne geçmeden önce, sen galerideydin, ben de ikinci sınıftaydım. O zaman başladı dostluğumuz. Sonra birlikte grafik bölümüne geçtik.

B.E.- Tamam ama, muhabbetimizin esas nedeni atölye dışındaydı.

S.K.- Evet, atölyeden öğrenci derneği yönetim kurulunda beraberdik. Sonra 1968'de bir grup öğrenciyle birlikte Akademi'yi işgal ettik, bir ay okulda yatıp kalktık. Biz '68 kuşağıyız. Mayıs 1968'de dünyayı saran gençlik hareketleri Türkiye'de de karşılığını bulmuştu. '68 Mayısının son günlerinde Akademi kantininde bir toplantı yapılmıştı. "Beni kim itti bilmiyorum ama" kendimi birden Boykot ve İşgal Komitesi'nin içinde bulmuştum.

B.E.- O gün çok iyi hatırlıyorum. Toplantının sonuna doğru "Arkadaşlar, kendimize sahte kahramanlar, liderler yaratmayalım. Bu toplu bir öğrenci hareketidir" demiştim. Ve ben de kendimi işgal

gal Komitesi'nin başında bulmuştum.

S.K.- Komite gecenin geç saatlerine kadar süren toplantılar yapardı. Çoğu kez herkes konuşur, ama bir türlü sonuç çıkmazdı. Herkes bir köşeye kıvrılıp yattıktan sonra ikimiz oturup bildirileri kaleme alır, ertesi gün teksir edip dağıttırdık. Eğitimin aksaklıkları ortaya çıkartılır, yeni yönetmelikler, raporlar, öneriler hazırlanırdı. Bu böyle bir ay geceli gündüzlü sürmüştü. Hatta sonunda sen hastaneye kalkmıştın.

B.E.- Ben hastanedeyken ziyaretime gelmiştin. Bana bir geçmiş olsun "bildirisi" getirmiştin. Bildiri kağıdının üstünde Gülsün'ün Amerikan Donanması'na karşı çıkan öğrencilerle ilgili "çalakalem" yaptığı bir karakalem resmi vardı. Gülsün'le olan beraberliğiniz de zaten işgal sırasındaki bu "geceli gündüzlü" çalışmalar sırasında başlamıştı.

S.K.- Hatırlıyor musun, işgalden çok önce bir gece, sen ve bir başka arkadaşımızla birlikte Akademi duvarlarına ilk duvar yazılarını biz yazmıştık. Neler yazdığımızı tam olarak anımsamıyorum ama bu bizim ilk ortak "grafik" çalışmamızdı.

B.E.- İşgalden sonra yeni öğretim döneminin açılışında dernek başkanı olarak bir konuşma yapmıştım. Oldukça ağır bir konuşmaydı. Öğretim üyelerinin tedirgin kıpırdanmalarını çok iyi hatırlıyorum. Konuşmanın bir yerinde "Çenelerde sakal bırakmakla, omuzlarda heybe taşımakla sanat yapılmış olmaz" gibi birşey söylemiştim. Hiç unutmuyorum, konuşma sonrasında dışarda, çenesi sakallı, omuzu heybeli bugünün profesörü, o günün asistanı bir grup öğretim üyesi etrafımı sarmıştı. "Bizleri kastetmiyorsun değil mi Bülentçiğim" diyorlardı. Her neyse! Ama çok ilginçtir atölye çalışmalarına ilişkin hiç ortak anımız yok.

S.K.- Evet, atölyede hiç beraber olmadık, çünkü ikimiz de atölyeye gitmezdik.

B.E.- Ben derslere girmezdim. Aşağıda Türk Film Arşivi'nde çalışıyordum. Senin de zamanın okul dışında geçerdi değil mi?

S.K.- Dışarda çalışıyordum. Projeden projeye uğurdım, hatta sen hiç taslak göstermezdin hocaya. Doğrudan orijinal götürürdün.

B.E.- Projeleri teslim eder, geçerdik. **S.K.-** Sonra ben ara verdim okula. O arada sen Akademi'yi bitirdin, askerliğini yaptın. Ben daha sonraları bir fırsatını bulup bitirme projesini verebildim.

B.E.- Evet, sen benden önce girdin, sonra çıktın.

S.K.- Ben bütün öğrencilik yıllarım boyunca dışarda çalıştım. Birşeyi merak ediyordum; sen belli bir dönem, yani grafik öğrenciliğin sırasında grafikle uğraşmıyordun.

B.E.- Gibi değil uğraşmıyorum. Hatta laf aramızda bu işi beğenmiyor, küçük görüyordum. O dönem sinemaya çok tutkundu.

S.K.-Türk Film Arşivi'nde çalışıyordun. Arşiv'in yayınlarını hazırlıyordun. Sanki hiç grafik yapmayacakmış gibiydin. Neden sonra birşey oldu sana.

B.E.- Ayeyle evlendim. Askere gittim geldim. Para kazanmam gerekiyordu. Bir de tekrar Arşiv'e geri dönmek istemiyordum. Bütün bunlar birleşince kendimi bu işin içinde buldum.

S.K.- Birdenbire çok hızlı bir başlangıç yaptığını hatırlıyorum. '73 ya da '74 yılında önemli bir yarışmada ödül almıştın. Bu benim için sürpriz olmuştu. Öğrencilik yıllarında yapmama kararında olduğun bir işle ilgili yarışmaya giriyor ve birincilik ödülü kazanıyordum.

B.E.- Yolda karşılaşmıştık ve çok şaşırdığını söylemiştin. Bu yarışmalar dönemi yaklaşık iki yıl sürmüştü. Evde oturuyordum. Emre yeni doğmuştu. Yalnızca yarışmalara katılıyordum ve yarışmalardan kazandığım paralarla geçiniyorduk. Oysa sen hep bu işin içinde oldun. Türk Film Arşivi'ne afişler yapardın. Sungu (Çapan), Emre (Çağatay) ve sen yapardınız. Senin Duygu Sağiroğlu'nun "Bitmeyen Yol" filmi için yaptığı afiş çok iyi hatırlıyorum.

S.K.-Evet, Akademi'nin girişinde, sağdaki vitrine asılan afişler.

B.E.- O film afişleri şimdi düşününce daha da önem kazanıyor. Tek, orijinal afişlerdi. Deseniyle, tipografisiyle, düzenlemesiyle, uygulamasıyla basılmış gibi görünen, baskıya uygun, profesyonelce tasarlanmış çok güzel afişlerdi.

S.K.- En çok Emre'yle Sungu yapardı. Tek üretilmelerine rağmen iş gören afişlerdi. Yani vitrine asılır ve insanlar o yolla Türk Film Arşivi'nin gösterilerine giderlerdi.

B.E.- Ama, duyuru niteliği olmasına rağmen, yalnızca duyuru fonksiyonları olmayan, görsel lezzetleri olan afişlerdi. Bir de hatırlıyorum, grafik anlayışında işi hepimizden önce farketmiş olmana neden olan bir dönemin var. Şehir Tiyatroları'nın afişlerini yaptığın dönem.

S.K.- 1968'de öyle bir şans oldu.

B.E.- Bu dönemi anlatır mısın? İmkansızlıkları kullanarak yaptığın işler bir grafik anlayışının ortaya çıkmasına neden oldu.

S.K.- Mesleğe ciddi olarak başlamamın nedenlerinden biriydi Şehir Tiyatrosu olayı. Ama daha önce 1967'de Çağaloğlu'nda Cumhuriyet Ansiklopedisi'nde yardımcı grafiker olarak çalışmaya başladım. Bütün yaptığım iş de İtalyanca haritalardaki isimleri Türkçe'ye çevirmekti. O iş sürerken, bir arkadaşımın Şehir Tiyatroları'nın afiş yapabilecek bir öğrenci aradığını duydum. Benim Şehir Tiyatroları'na girişim Muhsin Ertuğrul vasıtasıyla olmadı. Tiyatroda yeni bir kadro işbaşına gelmişti. Hamit Akınlı, Ergun Köknar, Engin Uludağ hatırlayabildiğim isimler. Ben de afiş yapmaya başladım. O sıralar 20-21 yaşıyordum. Önce afişin küçük taslağını kağıt üzerine yapıyordum. Taslağı onaylattıktan sonra yer muşambasından klişeler hazırlayıp üzerine yapıştırıyordum. Her renk için ayrı bir klişe... O zamanlar Yeşilçam matbaasında 70 x 100 afiş basan Sanat Matbaası diye bir matbaa vardı. Bu matbaa üç kişiden oluşuyordu. Bir matbaa sahibinin babası, yaşlı bir oyma ustası. Harf oyardı. Bir mürettep, bir de operatör vardı. Yer muşambasından yaptığımız klişelerle, son derece eski ama muhteşem görünüşlü makinada renkli afişler basardık. Gerçekten benim mesleği tanımam açısından çok yararlı oldu bu çalışma ve bir sezonda sanıyorum 20 kadar afiş ürettim. Hiçbir genç grafikçi adayına nasip olacak bir şey değil.

B.E.- Onlardan var mı?

S.K.- Var. On tanesi duruyor. Birer kopya var elimde.

B.E.- Bu sırada üniversitedeydin değil mi?

S.K.- Hep üniversitedeydim. Akademi'deydim daha doğrusu. Ben üniversite sözüne bir türlü alımadım. Hep Akademi demek istiyordum.

B.E.- Peki sonra ne oldu? Şehir Tiyatroları işi bittikten sonra?

S.K.- Şehir Tiyatroları'nda grev oldu. Grev bitince Vasfi Rıza başa geçti. Benim işime son verdiler. Çünkü figüran kadrosuyla çalışıyordum orada. Hatta

formalite gereği bir oyunun rol dağıtımında figüran kadrosunda ismim çıkıyordu. 1969'da Şehir Tiyatroları'ndan ayrılınca küçük bir ajansa girdim. Orada çalıştım iki yıl kadar. 1970 Ağustos'unda Gülsün'le evlendik ve İngiltere'ye gittik. İngiltere dönüşünde 12 Mart Muhtırası verilmişti. Döner dönmez başımız epeyce belaya girdi. İki buçuk sene kadar hayata bir ara vermek gerekti. Sonra tekrar başladım çalışmaya, 1976'da okulu bıraktım. '75 yılında Ajans Ada'ya girdim. Ajans Ada'nın kuruluş yıllarıydı.

B.E.- Nasıl oldu?

S.K.- Ersin Salman'la bir başka vesileyle tanışmıştık. Ajans kuracaklarını, gelip çalışmamı söylediler. Önce bir deneme devresi geçirdim. Üç ay kadar yardımcı grafiker olarak çalıştım. Üç ay sonra art-direktör olduğumu söylediler. Yani tuhaf bir biçimde.

B.E.- O sırada yanında başka birisi var mıydı?

S.K.- Hayır yoktu. Altı ay yalnız çalıştım. Sonra yardımcıları alınmaya başlandı. Ajansın yapısı gelişti. Ersin Salman, Nazar Büyüm, Zafer Ataylan, bir de Hasan Parkan vardı. Hasan Parkan ayrıldı. Ben bir buçuk yıl kadar çalıştım Ajans Ada'da. Nedenine hep böyle olmuştur. Ben ajans ortamına pek uyum gösteremedim. O benim yapımla ilgili bir mesele herhalde. Sonra Ajans Ada'dan ayrıldım.

B.E.- Ajansa dönen iş yapısına mı uyum gösteremedin, yoksa üretim ilişkilerine mi?

S.K.- Üretim ilişkilerine yani hızlı çalışma temposuna uyum gösterdim de, alışmadığım tarz bir diyalog biçimleri vardı insanların. Ona çok uyum gösteremedim. Belki uyum gösterilmeyecek bir şey de yoktu ama, benim yapıma aykırı düşmüş olabilir. Bir buçuk sene sonra ayrıldım. Sonra bir ara hatırlarsın askerden önce senin çalıştığın yerde, Artas'ta altı ay part-time çalıştım. Sonra askere gittim. Askerden bu yana, yani 1979'dan bu yana kendi atölyemde "free-lance" çalışıyorum.

B.E.- Kaç yıl oldu?

S.K.- On yıl oldu tam free-lance çalışmaya başladım.

B.E.- Birlikte çalışan insan sayısının artışı hep gelişme diye nitelendirilir. Oysa sen böyle bir gelişmeye karşı çıkarak, hep tek başına hep aynı çalışma düzenini sürdürerek geçirdin bu on yılı.

S.K.- Evet, öyle geçti. Ama normal bir şey değil bu. Gerçekten endüstriye aykırı. Bir adamın, bir grafik sanatçısının tek başına çalışması, tek başına münacaade vermesi, hiç normal bir şey değil. Ama direndim. Hep bağımsız olmayı sevdim. Benim gibi başka bir örnek yok galiba. Hiçbir kuruma bağlı olmayıp, belli bir vasatın üstünde iş yapmayı başara-bilen sanıyorum yok. Grafik tasarımının tek müşterisinin reklam ajansının olmadığını, ajanslar dışında kurumlaşması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü belli bir döneme kadar Türkiye'de ajanslar bu konuda çok iyi bir görev yaptılar. Grafik sanatını üstlendiler, grafiker istihdam ettiler.

B.E.- Buna zorunluydular ama. Bu, işlerinin önemli bir parçasıydı.

S.K.- Doğru. Belli bir yer kadar bu yükü getirdiler. Fakat işler çok gelişti artık. Hem dünyada, dünyayla birlikte Türkiye'de çok gelişti. Artık öyle ihtisaslaşmalar var ki ajans grafik departmanları bunun üstesinden gelemeyecek durumdalar. Örneğin bir kurum kimliği tasarımı ya da bir ambalaj tasarımı bir ajans bünyesinde halledilemeyecek işler. Sanıyorum artık batıdaki gibi bağımsız tasarım stüdyoları, tasarım şirketleri oluşmalı ve insanlar öyle çalışmalı.

B.E.- Mesela 7-8 yıl öncesine kadar ajansların kendi bünyelerinde çalışan maaşlı film yönetmenleri vardı. Her ajan-

sın film kamerası vardı. Kamerası vardı. Oysa şimdi herbiri ajanslardan ayrı, bağımsız, kendi tarzlarında uzmanlaşmış kuruluşlar haline geldi. Grafik sanatları alanında da bu böyle olacak. Ajansların işine gelmeyeceği için, bazı grafik ürünleri yapmak yük olacağı için. Ayrıca önde gelen grafik tasarımcıları ajanslarına bağımlı çalıştırmak mümkün olmayacak, hatta şimdiden olamıyor.

S.K.- Fotoğrafta da aynı şey oldu. Yani on yıl öncesine kadar her ajansın bir fotoğraf stüdyosu vardı, fotoğrafçı kadrosu vardı. Bir süre sonra film ve fotoğraf bölümü işletmeler biçiminde örgütlendiler. Sanıyorum grafik de bu yola gidecek. Benim gibi çalışan insanlar için bir temsilcilik kurumu eksik Türkiye'de. Ben "free-lance" çalışan bir insan, bir grafik tasarımcısı olarak her şeyi tek başıma halletmek zorundayım. Müşteri ilişkileri, para alış-verişleri, bunun gibi Türkiye'deki yanlış yapılanmadan kaynaklanan birtakım çarpık ilişkileri tek başıma üstlenmek zorundayım. Bunun için sanıyorum batıda temsilcilik kurumları oluşmuş. Sadece menajerlik işi yapan kuruluşlar olduğu gibi, bazı tasarım stüdyoları hem tasarım yapıyorlar, hem de bazı free-lance çalışan tasarımcıların menajerliklerini, temsilciliklerini üstleniyorlar. Gereksiz yükleri tasarımcıların üstünden alıyorlar. Herhalde bunun da gelişmesi gerekiyor Türkiye'de.

B.E.- Senin yaptıklarını tanıdığın süre bu on yılı kapsıyor. Yani senin tek başına, çalışma koşullarını hiç değiştirmeden, yaptıklarını değiştirdiğin, sürekli değiştirdiğin süre. Bu süre içindeki değişimlerinden, işe bakış, işi ele alış biçimlerinden söz eder misin?

S.K.- Bir temel değişiklik geçirdim bu on yıllık süre içinde. 1979'da Egemen Bostancı'yla çalışmaya başladım. Müzikal gösteri ve tiyatro afişleri yaptım. O da gerçekten benim için önemli bir şanstı. Yaratıcılığa son derece açık bir insandı Egemen Bostancı. Onunla başlayan bir dönemim var. 1979'dan 1985'e kadar tasarımda, illüstrasyonda hikayeye çok önem verdim. Hep hikayeye, sembollerle, birtakım resimsel simgelerle ya da "bir bölü bir" çağrışımlarla mesajı iletmeye çalıştım. Bu tavrımı üç dört yıl önce değiştirme gereksinimi duydum. İnsanlar etkilenmelere her zaman açık olmalı. Ben de hep izliyorum ve okuyorum. Daha doğrusu okuyorum. Bizde genellikle okunmaz, resme bakılır; toplum olarak okuyarak değil bakarak öğrenmeye çalışırız. Dünya grafik sanatı son 10-15 yılda değişim geçirdi. Simgesel ve resimsel yaklaşımlar yerini grafik tasarımın temel unsurlarına, renk, çizgi ve yazıya bıraktı. Tipografi yeniden doğdu. Post modern ya da Yeni Dalga diye isimlendirilen bir akım egemen oldu. Yeni dönemim post modern diye nitelenemez ama, 3-4 yıldır tipografiye, tipografik öğelere önem veriyorum. Hikayeyi artık hikaye yoluyla anlatmayı bıraktım. Şimdilik böyle çalışıyorum. Bu değişebilir. Değişime ve yenilenmeye inanıyorum.

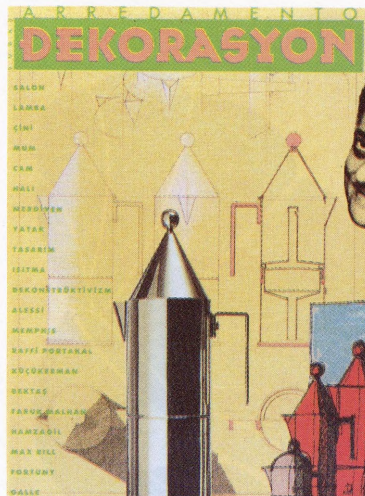
B.E.- İki üç yıl önce bir geçiş dönemin oldu. Resimle tipografiyi birleştirdin, elemanları parçaladın ve kolaj kullandın. Sanat dergilerine yaptığın kapaklar, küçük tiyatro afişleri bunlara örnek. Giderik tipografinin kendisini resim olarak kullanmaya başladın.

S.K.- Şimdi her ikisini birden yapıyorum. Yani artık resim çizip boyamıyorum. Başkalarının çizdiklerini kullanıyorum. Bob Gill gibi. 19. yüzyıl gravürleri olabiliyor bunlar ya da birtakım fotoğraflar, eski desenlerim olabiliyor. İkisini birlikte yürütüyorum. Dediğin gibi tipografiyi resim olarak kullanıyorum. Son birkaç afişimde de bunun örneğini görebiliyoruz.

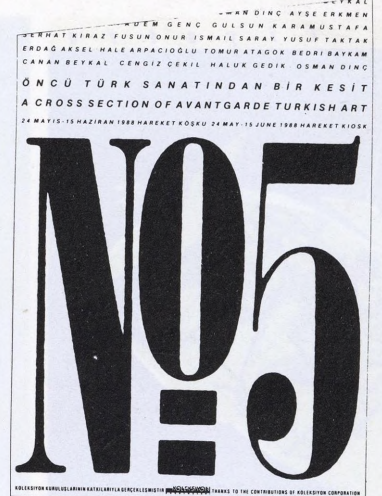
B.E.- Bu işe başladığın ilk günlerde Şe-

Bülent Erkmen

Arredamento-Dekorasyon'un ilk sayısı. Kapak tasarımı Erkmen'in imzasını taşıyor.

No: 5-Öncü Türk Sanatından Bir Kesit'in Erkmen imzalı afişi.

BÜLENT ERKMEN: Çabuk beğenilecek, hoş işler yapmaya çalışıyorum. Hatta bunu tasarlıyorum. Bu tür işler yapan için de izleyen için de dikkat edilmesi gereken tehlikeli bir tuzaktır. İzleyicide tedirginlik yaratabilmeliyiz. Bu tedirginlik yaratıcılığın belki de kendisidir.

Sadık Karamustafa

SADIK KARAMUSTAFA: Çok kısa sürede yaptığım işlerde çok iyi sonuçlar alıyorum, ama bir müşteri uzun bir süre tanıdığı zaman çuvalıyorum. Hemen müthiş bir iş yapma tutkusuna kapılıyorum ve hep kötü işler çıkıyor o zaman.

hir Tiyatroları'na yaptığın afişlerle, bu son geldiğin nokta arasında ilginç bir bağ var.

S.K.- Ben tasarımda büyük kitleleri, ya-
nı lekeleri hep sevdim. Ben direkt etki-
yi çok seviyorum.

B.E.- Sonucu kontrol altında tutabiliyor-
sun, sonuca hakim olabiliyorsun.

S.K.- Hakim olabiliyorum. Ne renk isti-
yorsam, onu numaralıyarak koyabiliyo-
rum. Bunu da iyi yapıyorlar Türkiye'de.
Dünyadaki post modern akımı Türkiye'de
ilk farkeden, böyle tasarlayıp uygula-
yan sensin. Bu ne zaman oldu. Sen es-
kiden beri boya kullanmazsın yani resim
boyamazsın, onu biliyorum. Hatta bir
yerde de söylemiştin bunu. Hep film yo-
luyla ve tire yöntemlerle... Başından beri
mi bu böyle? Biraz da sen anlat.

B.E.- Başından beri böyle. Öğrenciliğim-
den bu yana hiç boya kullanmadım. Bu-
nun altında biraz tembelliğim yatıyor ta-
bii. Ama tembelliğim işime yaradı. Şu işi
daha basit ve daha çabuk nasıl yapabi-
lirim endişesi böyle bir üslup yarattı. Bir
yerlerde de söylediğim gibi yaptıklarımın
sonuçlarını, boyamanın, çizmenin yapı-
ştırmanın spontane etkilerine bırakmak ist-
emedim. Yaptıklarımı elimle değil ka-
fama tasarlamak istedim hep. Bazen de
fotoğraf kullanıyorum. Fotoğraf da çiz-
me boyama işinden kurtarıyor beni. Bir
de çabuk beğenilecek hoş işler yapma-
ya çalışıyorum. Hatta bunu tasarlıyorum.
Sen de bilirsin ki bu tür işler, yapan için
de izleyen için de dikkat edilmesi gere-
ken tehlikeli bir tuzaktır. İzleyicide tedir-
ginlik yaratabilmeliyiz. Bu tedirginlik, ya-
raticılık denilen şeyin belki de kendisi-
dir.

Sadık, bizim ilginç bir ortak yanımız
daha var. Birlikte yaşadığımız insanla-
rın sanatçı olmaları. Ben bundan çok ya-
rarlanıyorum. Ya sen?

S.K.- Evet, işimi yaparken, her zaman
bir başka plastik göz var, Gülsün Kara-
mustafa'nın gözü. Zaman zaman müda-
halelerine kızmakla birlikte çok yararını
görüyorum. Hep haklı çıkıyor sonunda.
Bazen çok vahim kurgu yanlışları yapı-
yorum, kompozisyon ve renk yanlışları
yaptığım oluyor. Hemen meseleye el ko-
yuyor. Başlangıçta kızırıyorum, ama son-
radan haklı olduğunu görüyorum. Tabii
bununla kalmıyor hayat-sanat ilişkileri.
Çok şey izlemeye, okumaya ve yapma-
ya çalışıyorum birlikte. Sanıyorum senin
de Aşçe'yle öyle ilişkilerin. Yani bir tek
iş yapıyor ve çok iş izliyoruz ve çok işle
ilgiliyoruz. Edebiyat, sinema, fotoğraf
ve sanatın birçok dalı ve hayatın birçok
meselesiyle ilgiliyiz. Onun çok yararını
gördüm ben.

B.E.- Sende gördüğüm bir özellik de
kendimde olmayan bir özellik, şu: Senin
daha kendiliğinden bir tarzın var, daha
spontan birşey üretme özelliğin. Daha
serbest etkileri olan işler çıkmasına ne-
den oluyor bu kendiliğindenlik.

S.K.- Sanırım öyle.

B.E.- Bense daha tasarlanmış işler, he-
sabın daha fazla tutulduğu, ama bunun

sonucunda belki sendeki kadar serbest
etkileri üzerinde taşımayan işler...

S.K.- Tabii çok doğru bir tesbit. Ben çok
kısa sürede iş üretmeye alıştım. Bu
noktaya nasıl geldim bilmiyorum. Belki
ilişkiler beni bu noktaya getirdi. Çok kı-
sa sürede yaptığım işlerde çok iyi sonuç-
lar alıyorum, ama bir müşteri gelip ba-
na uzun bir süre tanıdığım zaman çuvalı-
yorum. Hemen müthiş bir iş yapma tut-
kusuna kapılıyorum, uzun süre verildi-
ği zaman. Oysa tasarımıncının görevi al-
dığı mesajı iyi iletmektir. Mesaj yerine
kendini ön plana çıkarmaya çalıştığı za-
man şiştinin resmidir. Hep kötü işler
çıkıştır o zaman. Gerçekten spontan-
lığın ve doğaçlamanın ağır bastığı çalış-
malardan çok yararlandım. Yalnız bunun
bitiş noktasında bazı eksiklikler oluyor
zaman zaman. Zamanla ve belli koşul-
larla herşey daha heyecanlı oluyor. Ma-
sa başına oturuyorum, kesiyorum, yapı-
tırıyorum, çiziyorum, kendi kendime ko-
nuşup küfür ediyorum. Sonunda coşkun
bir ritm içinde iş sonuçlanıyor. Ancak o
zaman bitirme noktasında bazı eksiklik-
ler oluyor. Ondan şikayetçiyim doğrusu
ve bunu bir eksiklik olarak görüyorum.
Sende o yok. Yani sen işi zamana yay-
dığın ve eksiksiz tasarlama alışkanlığın-
da olduğun için bitiş noktasında sende
eksik olmuyor. Bende çok olur. Basılan
bir işi duvarıma astığım zaman çoğun-
lukla eksik ya da fazla bulduğum birşey-
ler görüyorum.

B.E.- O senin gördüğün. Ama dışarıdan
görmeyenler için...

S.K.- Başkalarının da gördüğü oluyor.
Örneğin geçenlerde "10 numaralı ev"
diye bir afiş tasarladım. Öyle bir num-
ara yapmışım ki herkes "1 numaralı ev"
diye okuyor. Şimdi buna hakkım yok be-
nim. Oysa bitirme noktasında daha dik-
katli olabilseydim değiştirir ve "10 nu-
maralı ev" diye okuturdum.

B.E.- Bu bizim şanssızlığımız. Oysa bir
yazar bir film yönetmeni ne kadar şanslı.
Biz aynı anda beş altı iş yapıyoruz. Bir
film yönetmeni, bir yıl sürüyorsa proje,
ya da altı ay sürüyorsa, 6 ay yalnızca o
iş yapıyor. Bu ne kadar önemli bir im-
kan.

S.K.- Ben de çok özeniyorum böyle ça-
lışmaya. Üstelik tasarımın buna ihtiyacı
var. Tasarlama işi belli aşamalardan ge-
çiyor. Bilgi alma ve bilgiyi özümleme
aşamasıyla işe başlıyorsun. Ondan son-
ra bir "kuluçka" aşaması, ardından bul-
duğun fikri görselleştirme aşaması ge-
liyor. En sonunda çok önemli olan bir
doğrulama aşaması. Bulduğumuz fikrin
ve ifade ediliş biçiminin test edilmesi,
mesajı iyi iletip ilemediğimin kontrol
edilmesi gerekiyor. Tasarım süreci söz
konusu dört aşamadan doğru dürüst
geçmezse, ya da bir aşamayı atlarsa ba-
zı eksiklikler ya da yanlışlıklar meydana
gelebiliyor. Bundan kaçınmak lazım.
Grafik tasarımında her zaman sınırla-
malar vardır. Sınırlama hiçbir zaman anti
birşey değildir bence. Bütçe sınırı var-
dır, müşterinin zevk sınırı vardır.

B.E.- Tasarımcıya belki de bir anlamda
yol gösteriyor bu sınırlamalar.

S.K.- Çok ters gibi görünüyorsa da öy-
le. Zaman da bunlardan biri. Bize ne za-
man veriliyorsa o zaman içinde o işi yap-

Woody Allen'in "Tannı" adlı oyununda
afiş tasarımı Karamustafa'nın.

Grafik Ürünler Sergisi'nin Karamustafa
imzalı kapağı.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI İSTANBUL KÜLTÜR VE SANAT VAKFI
16. ULUSLARARASI İSTANBUL FESTİVALİ 15 HAZİRAN - 20 TEMMUZ 1988

Miles Davis ve Orkestrası Açık hava Tiyatrosu 18,19,20, Temmuz 1988, 21.30

BANKERS TRUST COMPANY • TÜRKİYE İŞ BANKASI • TÜRK MERCHANT BANK

Bülent Erkmen'den Bodrum'da Otel Myndos için afiş...

SADIK KARAMUSTAFA: Ben bütün öğrenciliğim boyunca okul dışında çalıştım. Sen grafik öğrenciliğin sırasında, grafikte uğraşmıyor gibiydin.

BÜLENT ERKMEN: Gibi değil, uğraşmıyordum. Hafta, laf aramızda, o dönem bu işi beğenmiyor, küçük görüyordum. Sinemaya çok tutkundum.

mak zorundayız.

B.E.- Grafik sanatlarda tasarlamamın gerçekleşme süreleri çok kısa. Başkaları için çok şaşırtıcı süreler. Mimar arkadaşlarım bir akşam küçük bir kağıtta çizilmiş bir taslağı ertesi gün basılı halde görünce dehşete düşüyorlar. Çünkü bir mimar tasarladıklarının sonucunu en az bir iki yıl sonra görüyor. Oysa yaptığımız bir iş bir saat sonra film haline gelebilir, o akşam da basılabilir. Ama kendimizi bu hızdan korumalıyız. İşlerimizi, bu kısa sürelerin cesaretlendirdiği işveren taleplerinden korumalıyız.

S.K.- İş ayrımı yapıyor musun? Yani teorik olarak grafik tasarımcısı her işe aynı özeni göstermek zorundadır. Bir ürüne aşık olup da öbüründen nefret etme hakkı yoktur. Şimdi teorik olarak böyle. Fakat bazen de olmuyor. Bazı işi seviyorsun, bazı işi sevmiyorsun. Sevmediğin işi almak zorunda kalıyorsun. Evde teorik olarak ona da aynı objektif gözle bakmak zorundasın. Diyelim ki bir kitap kapağını az para aldığın, hatta para almadığın halde daha bir keyifle yapıyorsun. Ama bir inşaat broşüründe ya da banka ilanında sempati duymadığın birtakım ilişkiler içindeysen daha zorlanıyorsun. Sen de oluyor mu bu?

Aramızda bir fark var. O fark senin on yıllardır tek başına bir işi sürdürmeyi başarman. Benim çalışma biçimim daha farklı olduğu için daha, daha örgütlü çalıştığım için, istemediğimi yapma zorunluluğu da oluyor, istemediğimi yapma imkanı da sağlıyor bu örgütlülük. Ama yapmaktan mutsuzluk duyduğum birşeyi yaptığımı hatırlamıyorum. Bu belki de sevimsiz bir iş bile kendi gözümde heyecan duyabileceğim bir hale getirebilirim. Bir de işler konusunda şöyle bir ayrım yapılabilir: eğer yaptığınız işlere uluslararası düzeyde bakıyorsanız, Türkiye'de bazı işlerin uluslararası olma şansı fazla, bazılarının az. Mesela amblemin, logotype'in afişin ulus-

lararası olması şansı fazla. Bu gibi işlerin altyapı teknolojileri uluslararası olmalarına imkan tanıyor.

S.K.- Ne açıdan, medya açısından mı?

B.E.- Sonuçtaki kalite açısından. Bazı işlerimi, mesela Milliyet Sanat Dergisi kapaklarını yurtdışına yollayamıyorum. Bu sorun cilt teknolojisinin berbatlığından dolayı sekiz on sayfadan fazla her basılı iş için geçerli. Bu nedenle, istediğim sonucu tam alabileceğim işleri yapmaktan daha mutlu oluyorum.

S.K.- Galiba o işlerin bir kısmıyla da kendini ifade etmek kolay, kendini sunma imkanı daha fazla oluyor. Dünyada da böyle. Her ne kadar hiçbir dal arasında, grafiğin hiçbir dalı arasında ayırım gözletilmiyor gibiyse de, örneğin bir afiş daha popüler olabiliyor daha doğrusu popülerite sağlayabiliyor. Bir amblem ya da logoyla sunuyorlar kendilerini, ama bir broşürle pek sunamıyorlar. Şimdi bu ister istemez insanın kişisel tatmin dediği olayı da ön plana getiriyor. Makina değil ki herşeye aynı hesaplara bakabileyim. Bir afişini gören insan "Yahu ne güzel yapmışsın" diyebiliyor. Ama bir broşürü görüp, onu senin yaptığını öğrenip "Ya ne güzel yapmışsın" diye kimsenin dediğini duymadım. Bir de hepimizin başında olan olay var. Belli işlerden para kazanıyorsun. Bütçesi çok olan işler oluyor. Belli işler de bütçesiz oluyor. Angarya demek istemiyorum ama iş bütçesiz oluyor. Bir dernek sana geliyor diyor ki "Kaplumbağalarla ilgili bir iş istiyorum." Bu işte para yok. Ya da bir arkadaşın geliyor senden birşey istiyor. Ondan da para istemiyorsun. Belki de bana bu taleple gelen yakınlarımın tavrını istismar edip iyi iş yapma yanımla tatmin ediyorum. Benim için hoş birşey oluyor. Sonuç hep bu işi yaptığım insanlar için de hoş birşey oluyor. Ama bir müşteri süzgeci ortadan kalkıyor. Daha deneyici davranabiliyoruz. Bir de böyle gelen insanlar sana karşı, işine karşı saygılılar. En

önemli nedeni bu.

B.E.- Bu tür işleri yaptırınlar genellikle bizi farkedenden, bize inanan, bizi kabul eden insanlar. Ben de bu tür işlerden para almadım, ama hep iyi sonuç aldım.

S.K.- Bende bu iş biraz sınırı aşıyor. Vizyon sayfalarından bu bir çağrıdır, şikayetimi dile getiriyorum. Dostlarım biraz insaflı olsunlar.

B.E.- Diğer tasarım konularıyla ilgileniyor musun? Objeye tasarımı, çevre tasarımı, mobilya, fotoğraf...

S.K.- Fotoğrafa hiç ilgi duymadım. Yani amatör olarak bile ilgi duymadım. Son yıllarda üç boyutlu çalışmalar yapıyorum. Bu çalışmalar sergileme tasarımlarıyla başladı. Daha sonra çevre tasarımına ilgi duydum. Bir fabrikanın açılış töreni, bir temel atma töreni gibi şeylerdi bunlar. Zamanla grafik tasarımının dışına taşan bazı işler gelmeye başladı. Üçüncü boyutla uğraşmayı sevdiğim için aldım bu işleri. Bir yıl önce bir fotoğraf tasarlamam istendi. Bu laboratuvarlar aynı zaman satış yerleriydi ve konunun kurum ve ürünler kiliğiyle yakından ilgisi vardı. Yani sadece bir iç mimarın yapacağı türden bir iş değildi. Böyle bir nedenle bana geldiler. Kurum imajını sadece basılı malzemelerde değil bina cephesinde, mobilyalarda, makinalarda, vitrinlerde duvarlarda yansıtmak gerekiyordu. Dolayısıyla mobilyaların tasarımı da giriyordu işin içine. Benim için ilginç bir çalışma oldu. Bu şekilde ondan fazla iş yeri yaptım. Türkiye'nin çeşitli yerlerinde. En sonunda bir dekorasyon işi geldi. Bodrum'da bir otel yapılacak. Bizi tanıyan dostlarımız tarafından yapılan bir öneriydi ve çok sevimliydi. Müşterimiz otellerinin standart dışı bir otel olmasını istiyordu. Özellikle Gülsün'e yönelik bir teklifti. Birtakım sanatsal katkılar istemiyordu otel için, fakat bütün bunları bir iç mimari bütünlüğü içinde ele almak gerekti. Ben baştan söyledim mi bilmiyorum. İç mimariden grafiğe geçmişim

Akademi'de. Böylece galiba içimde kalmış iç mimarlık komplekslerini tatmin etme imkanı bulabildim bu işte. Ama grafik tasarımcısıym ve onu devam ettireceğim.

B.E.- Kendine ne diyorsun, nasıl adlandıırıyorsun kendini?

S.K.- Tasarımcıyım diyorum. Dikkat ediyorsan baştan beri konuşmamda tasarımcı deyimini kullanıyorum kendim için. Bunu özellikle de yapıyorum. Yani benim işim tasarlamak. Tasarlamayı seviyorum. Onun için hiçbir şekilde endüstri tasarımcısı ya da bilmeme tasarımcısı deyimi kullanmıyorum, ama ben tasarımcıyım.

B.E.- Bir de senin çok önemi bir özelliğin, az kişinin bildiği, bütün yıl yazın iki ay güneye, denize gitmek için çalıştığın. Onu anlatır mısın?

S.K.- Eski bir dedikodu. Bir zamanlar gerçekten öyle bir imkanım vardı. Bu serbest çalışmanın bana öyle bir kazanç getireceği inancındaydım. Senede 10 ay çalışıp, iki ay tatil yapabilmek gibi. Fakat bu dedikoduları çıkarmanın bilmediği bir yön var. Bizim meslekte çok iş olmaz. Daha doğrusu eskiden yazın işim olmadığı için, birkaç kere uzun tatil yapabiliştim. Ama şimdi hem iki ay gidip bir yerde tatil yapmaktan sıkılıyorum, hem artık buna zaman bulamıyorum. Şimdi kısa tatilleri tercih ediyorum. Uzatılmış bir haftalık tatiller, dokuz ya da on günlük tatiller yapıyorum.

B.E.- Motorun ya da yelkenin var mı?

S.K.- Ayağımı plajdan kesecek bir tane botum ve motorum var. Dalmayı seviyorum. Sualtını seviyorum. Ahtapot ve balık vuruyorum. Geçen yıl onu da yapamadım.

B.E.- Bu yaz?

S.K.- Bodrum işini kabul etmemin en önemli nedenlerinden biri de buydu. Birtakım şeyler yapabileceğimi zannediyorum. Bu işin başka bir yönü daha bu otelle bağlı bir tekne olacak. Otelin ihtiyaçlarını görmek için bir tekne satın alınacak. O tekneye birşeyler yapacağız.

B.E.- Peki yakın gelecekteki projelerinden sözeder misin?

S.K.- Onsekiz yıllık bir aradan sonra geçtiğimiz ay bir pasaport sahibi oldum. 1971'den bu yana yurtdışına çıkışım yasaklanmıştı. Bu yasaklama bende zaman zaman derin bunalımlar yarattı. Onsekiz yıl boyunca kendimi açıklığa cazaevinde hissettim. 1987 sonunda Barış Derneği davasından beraat edince yeniden başvurduğum pasaport almak için. Birbuçuk yıl bir sürü bürokratik engelle boğuştum. Ve sonunda bir pasaport sahibi oldum. Şimdi benim, daha doğrusu bizim için yeni bir dönem başlıyor. Dünya ilişkileri kurmaya çalışacağız. Onsekiz yıl boyunca sadece kitap ve dergilerden izlediğim dünyayı 40 yaşından sonra yeni bir gözle görmeye çalışacağım. Mesleki ilişkilerimi de bundan böyle uluslararası düzeyde yürütmek için çaba göstereceğim. Bundan sonra adresimiz dünya olacak. Peki sen neler yapıyorsun?

B.E.- Şu sıralar Almanya'da bir afiş sergim var. Hazırda ise Münih'te düzenlenecek olan "1. International Biennial Kiosk Art" sergisine çağırıldım. Yaklaşık 20 ülkeden 50 sanatçının çağırıldığı sergide sanatçılar tasarlayacakları yapıtlarını kendilerine verilen kiosklarda sergileyecekler. Çağrılı sanatçıların arasında; Günther Vecker, Ivan Chermayeff, Shigeo Fukuda, Alain Le Querrec, Seymour Chwast, Alan Fletcher, Gerhard Merz, Neville Brody gibi isimler var. Bir de Fransız BBV tasarım grubunun İsviçre'de düzenleyeceği "Renkle İletişim Sergisi"ne çağırıldım. 1989 sonbaharında açılacak olan sergiye altı afişle katılacağım. Ayrıca bu yıl sonunda gerçekleştirmeyi düşündüğüm bir proje var. Ferit Edgü ile birlikte Mas Matbaası için yapmayı düşündüğümüz bir "obje" kitap. ■